

Redd Barna

VI VIL OGSÅ BLI HØRT

Informasjon og medvirkning for fosterbarn
med utviklingshemming

INNHold

Innledning	4
Fosterbarns rett til medvirkning	6
Om oppfølgingen av fosterbarn	10
Forutsetninger for at fosterbarn med utviklingshemming kan medvirke	15
- Kjennskap til og forståelse av barnet	16
- Tillit og relasjon - barnet må kjenne kontaktpersonen og tilsynspersonen	17
- God kommunikasjon – å snakke med barn med utviklingshemming	17
- Kontinuitet og stabilitet i kontakten med fosterbarnet og fosterforeldre	21
- God samhandling med fosterforeldrene	21
- God samhandling med alle de andre – ansvarsgruppemøter	22
- Kunnskap og kompetanse – behov for opplæring	26
Anbefalinger for videre arbeid	28
Litteratur	31

En stor takk til fosterbarna, fosterforeldrene og ansatte i barnevernstjenesten, som tok seg tid til å bli intervjuet i dette prosjektet, til referansegruppen som har gitt verdifulle innspill, og til Bufdir som ga tilskudd til prosjektet.

RAPPORT FRA REDD BARNA, OKTOBER 2018

Skrevet av: Hege Sundt, Eireen Finden og Ingvild Hollekve, høgskulelektorer, Høgskulen på Vestlandet, Fakultet for helse- og sosialvitenskap, Institutt for velferd og deltaking, campus Sogndal.

Tilskudd fra: Bufdir (leveårstiltak for mennesker med nedsatt funksjonsevne)

Tegninger: Thea, Ellinor og Camilla

Grafisk design: Anna Maria Pirolt, www.brodogtekst.no

Trykk: 07 Media

FORORD

Alle barn er like mye verdt og har de samme rettighetene. FNs barnekonvensjon slår fast at ethvert barn har rett til å bli hørt i forhold som angår barnet. Å kunne medvirke er en rettighet barn har. Det er ikke noe en må gjøre seg fortjent til. Det er ikke en rettighet bare for de som snakker høyest eller er mest velartikulert. Det er en rettighet for alle barn, og alle barn har krav på å bli hørt på sine egne premisser, på den måten som passer best for dem. Retten til å bli hørt handler heller ikke bare om å uttrykke seg verbalt, men like mye om å bli tatt på alvor med sine ulike uttrykksmåter, inkludert kroppsspråk.

Barnevernet er en av de viktigste instansene som skal sørge for at barn og unge i Norge har det trygt og godt, og noen ganger innebærer dette at et barn må flytte fra foreldrene sine til en fosterfamilie. For at barnevernet skal kunne ivareta fosterbarn på en god måte, må de informere, snakke med og lytte til barna selv. Dette gjelder alle barn som bor i fosterfamilier, uansett hvem de er, også barn som har en utviklingshemming.

Redd Barna har i dette prosjektet satt fokus på oppfyllelse av fosterbarn med utviklingshemming sin rett til informasjon og medvirkning i egen barnevernssak. Fosterforeldre, ansatte i barnevernet, og noen fosterbarn er intervjuet. I dette heftet har vi samlet deres erfaringer og innspill til hvordan vi bedre kan legge til rette for at fosterbarn med utviklingshemming får medvirke. Vi håper dette kan synliggjøre utfordringer og muligheter for medvirkning – og være til inspirasjon for fosterforeldre, ansatte i barnevernet og andre som er i kontakt med fosterbarn med utviklingshemming.

Grete Vandvik,
Seniorrådgiver for barns rett til å bli hørt,
Redd Barna

Hege Sundt,
prosjektleder, høgskulelektor,
Høgskulen på Vestlandet

INNLEDNING

Alle barn har rett til å bli informert, sett, hørt og tatt på alvor som den de er. Hensynet til barnets beste og retten til å bli hørt er nedfelt i FNs barnekonvensjon og gjelder som norsk lov. Disse rettighetene tilhører barn med utviklingshemming like mye som andre barn.

I arbeidet med å styrke barns medvirkning i barnevernet er det gjennomført flere undersøkelser og utredninger. Ingen av disse ser spesifikt på i hvilken grad, og hvordan barn og unge med utviklingshemming som mottar hjelp av barnevernet, får informasjon og blir hørt.

I 2017 gjennomførte Redd Barna i samarbeid med Norsk Forbund for utviklingshemmede (NFU) prosjektet «Vi har også en stemme!». I dette prosjektet bidro 13 barn og unge med utviklingshemming med sine erfaringer og synspunkter om egen virkelighet i lys av barnekonvensjonen. Prosjektet viste at barn og unge med utviklingshemming har mange meninger, men at mange opplever at de ikke blir spurt eller tatt på alvor.

Når et barn får hjelp av barnevernet og blir flyttet i fosterhjem, har dette store konsekvenser for barnet. I en slik situasjon vil det å få informasjon og kunne medvirke i egen sak, være avgjørende for at barnet opplever kontroll, mestring og forutsigbarhet. Dette gjelder barn og unge med

utviklingshemming like mye som andre barn og unge.

Målsetting

Fosterbarn med utviklingshemming er i omfang en liten gruppe barn og unge, men en svært sårbar gruppe med behov for ekstra tilrettelegging. Ved å sette fokus på fosterbarn med utviklingshemming sin mulighet til medvirkning, vil vi fremskaffe kunnskap som kan bidra til bevisstgjøring og holdningsendringer blant både fosterforeldre, ansatte i barnevern, myndigheter og andre. Vi vil kunne forebygge og forhindre at barna diskrimineres på grunnlag av funksjonsnedsettelse. Kunnskap om hvordan retten til informasjon og medvirkning realiseres for fosterbarn med utviklingshemming, og andre barn med spesielle behov, vil bidra til å forbedre deres levekår og livskvalitet.

«Men om denne gruppen er veldig liten, så er kanskje den gruppa den viktigste. Fordi de er så sårbare.»

(Fostermor)

«Jeg syns en må anerkjenne at det er en potensielt ekstra sårbar gruppe. Så må man få kunnskap og kompetanse inn på området. Absolutt.»

(Ansatt i barnevernstjenesten)

Hvem er stemmene i dette heftet

I dette prosjektet ønsket vi i utgangspunktet å samle fosterbarn med utviklingshemming i en workshop der de kunne få mulighet til å forme og uttrykke egne tanker og meninger på sine egne premisser og gjennom ulike uttrykksmåter. Dessverre klarte vi ikke å komme i kontakt med nok barn til å gjennomføre dette.

Vi har gjennomført intervjuer med noen fosterbarn med utviklingshemming. Men vi har hovedsakelig fått fosterforeldre til fosterbarn med utviklingshemming til å formidle hva de opplever er barnas erfaringer og synspunkter, samt sine egne erfaringer. I tillegg har vi samlet erfaringer fra ansatte i barnevernstjenester om hvordan de i kontakten med fosterbarn med utviklingshemming og deres fosterforeldre jobber for å involvere fosterbarna og sikre deres medbestemelsesrett.

Intervjuene er gjennomført i 2018. Det er 13 fosterforeldre fra alle landsdeler som er intervjuet. Vi har snakket med fire fosterbarn sammen med deres fosterforeldre. Videre har vi intervjuet åtte ansatte fra fem forskjellige barnevernstjenester. Det har vært små og store kontor og en interkommunal barnevernstjeneste.

Fosterbarn med utviklingshemming er ingen ensartet gruppe. Det er store variasjoner i barnas funksjonsnivå, forståelse, kommunikasjonsform, og i utøving deres autonomi. Noen av barna har ikke et verbalt språk. Felles for fosterbarn med utviklingshemming er at de har sammensatte behov, de er avhengig av hjelp fra mange ulike instanser og noen har ekstra utfordringer i det å kunne uttrykke sine synspunkter. Mange av forutsetningene for medvirkning og de hensyn som må tas gjelder i ulik grad for alle fosterbarn. I dette heftet er det fosterbarn med utviklingshemming som er i fokus.

«For jeg tror nok at det er behov for bevisstgjøring på det. At det er viktig å ikke hoppe forbi medvirkning for disse barna som har en psykisk utviklingshemming av ulik art. Man må kanskje forholde seg til det på litt andre måter, og få hjelp til fortolkning fra andre nære. Ja, få hjelp til fortolkning fra andre nære. Og da er det viktig at vi må få mer kunnskap og kompetanse, tror jeg, på barn med psykisk utviklingshemming.»

(Ansatt i barnevernstjenesten)

«Barnet trenger veldig gode og tydelige rutiner for å forstå hverdagen sin. Vi gjør de faste tingene hver dag. Barnet trenger gjentakelse for å forstå. Det er liksom 10 ganger, da kan man tenke at Barnet skjønner hva man mener... Det handler mye om tålmodighet og struktur.»

(Fostermor)

FOSTERBARNS RETT TIL MEDVIRKNING

Alle barn har rett til å bli informert, sett og hørt for den de er, for å høre til i et fellesskap, og oppleve at de er verdifulle. Dette er nedfelt i FNs barnekonvensjon, Grunnloven § 104, barnevernloven og andre lover.

Barnekonvensjonen artikkel 12 fastslår at barn har rett til å uttrykke sine synspunkter i alt som vedrører barnet, og barnets meninger skal tillegges vekt. For fosterbarn innebærer det blant annet å bli involvert i de små og store avgjørelser barnevernstjenesten skal ta for å følge opp fosterbarnet og fosterfamilien.

Barnekonvensjonens Artikkel 12

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter; retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.
2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.

Norge har ratifisert FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne, CRPD. I artikkel 7.3 i denne konvensjonen slås det fast at barn med nedsatt funksjonsevne har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter i alle forhold som berører dem, og deres synspunkter skal tillegges behørig vekt i samsvar med barnas alder og modenhet, på lik linje med andre barn. Videre slås det fast at barna har krav på hjelp tilpasset deres nedsatte funksjonsevne og alder for å kunne utøve denne rettigheten. Det er et politisk mål at alle offentlige inngrep overfor barn, både i regi av barnevern, helse- og omsorgstjenestene og andre offentlige myndigheter, skal baseres på hensynet til barnets beste, inkludert vektlegging av barnets egne synspunkter (NOU 2016:17).

Det er grunn til å merke seg at CRPD ikke skriver at medvirkning gjelder for de «som er i stand til å danne seg egne synspunkter». Noe som gjøres både i barnekonvensjonen og barnevernlovens § 1-6 (se under).

I følge NOU 2016:17 *På lik linje* er barns rettigheter, deriblant retten til medvirkning, mangelfullt ivaretatt når det gjelder barn med utviklingshemning. Barn med utviklingshemning blir i liten grad spurt eller hørt i saker som angår dem og livet deres, på tross av at de sitter på erfaringer og meninger som er viktige å lytte til.

Barnevernloven og forskrift om medvirkning

Ved siste endringer i barnevernloven (iverksatt 01.07.18) kom det en ny bestemmelse om barns rett til medvirkning.

Barnevernloven § 1-6. Barnets rett til medvirkning

Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet skal bli lyttet til, og barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for, kan gis anledning til å ha med seg en person barnet har særlig tillit til. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om medvirkning og om tillitspersonens oppgaver og funksjon.

I tillegg er barns rett til å uttale seg og når barnet kan opptre som part, hjemlet i barnevernloven § 6-3 *Barns rettigheter under saksbehandlingen*.

Til §1-6 om barns rett til medvirkning gjelder pr. d.d. «Forskrift om medvirkning og tillitsperson» fra 2014. Denne forskriften gir barnevernstjenesten sterke føringer for hvordan barnets medbestemmelse skal sikres i praksis, og at barn under omsorg har rett til tillitsperson for barn under omsorg.

Forskrift om medvirkning og tillitsperson § 3. Definisjon av medvirkning

Med medvirkning forstås at barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og gis mulighet til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet skal bli lyttet til og barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

Barn kan medvirke i egen sak ved å uttrykke sin forståelse, valg og preferanser gjennom verbal og ikkeverbal kommunikasjon. Medvirkningen skal ivareta barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur.

Kapittel 2 i forskriften (§§ 4-7) utdyper dette:

- **Informasjon til barnet**
Barnevernstjenesten skal sørge for at barnet så tidlig som tilrådelig blir informert på en måte som barnet forstår om: situasjoner der han eller hun kan uttrykke sine synspunkter, saken og egen situasjon, tjenestetilbud, rettigheter, hvilke valg og beslutninger som må treffes og konsekvenser av disse
- **Barnet skal gis mulighet til å medvirke**
Barns medvirkning er en prosess som må utøves under hele sakens forløp i barnevernet. Barnet skal

gis mulighet til å medvirke i alle forhold som angår barnet. Barnet skal ikke utsettes for press til å medvirke.

- **Barnevernets ansvar for å legge til rette for barnets medvirkning**
Medvirkningen skal skjer i trygge rammer for barnet, og tilrettelegges utfra barnets alder og modenhet. Den som er ansvarlig for å høre barnet må snakke med ham eller henne. Det skal legges særskilt vekt på at muligheten til å medvirke blir gjennomført for barn som har problemer med å forstå og få uttrykt sine synspunkter i beslutningsprosesser. Barnets perspektiv og meninger skal inkluderes i vurderingen av hva som er barnets beste. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Barnet skal informeres om de ulike avgjørelser som er truffet og hvilke vurderinger som ligger til grunn for disse.
- **Dokumentasjon**
Barnevernet skal i sin saksbehandling dokumentere barnets medvirkning. Det skal dokumenteres hvorvidt barnet har fått anledning til å medvirke, hva barnet er blitt hørt om og hva som var barnets syn.

I intervjuene med de ansatte i barnevernstjenestene er det disse punktene vi har tatt utgangspunkt i.

OM OPPFØLGINGEN AV FOSTERBARN

Når et barn flytter i fosterhjem er det den kommunale barnevernstjenesten som har ansvaret for å gjennomføre flyttingen og følge opp barnet, foreldrene og fosterfamilien. I dette kapitlet presenteres kort hva barnevernstjenestens oppfølging innebærer, og de ulike personer og instanser som har en rolle i denne oppfølgingen.

Et tredelt foreldreskap

For fosterbarn som er under barnevernets omsorg er det et tredelt foreldreskap, barnevernstjenesten har det formelle omsorgsansvaret, fosterforeldrene har den daglige omsorgen og foreldrene har foreldreansvaret. Hvis foreldrene er fratatt foreldreansvaret skal barnet ha en verge.

Når foreldrene har samtykket til at barnet skal bo i fosterhjem, beholder de omsorgsansvaret. Barnevernstjenesten har ansvaret for oppfølgingen av barnet i fosterfamilien.

Når fosterbarna blir 18 år, kan de fortsatt bo i fosterfamilien som etterverntiltak, men barnevernstjenestens omsorg for dem oppheves. Mange fosterbarn med utviklingshemming får da oppnevnt en verge. Det kan være fosterforeldre eller en utenforstående.

Organisering

Det er den barnevernstjenesten som har vedtatt at barnet skal flytte i fosterhjem som har ansvaret for

oppfølging og saksbehandling så lenge barnet bor i fosterhjem (omsorgskommunen). Hvis fosterfamilien bor i en annen kommune enn omsorgskommunen, får denne kommunen ansvaret for godkjenning av fosterfamilien og tilsynet av fosterbarnet (fosterhjemskommunen).

Noen fosterhjem har oppdragsavtale med Bufetat, såkalt statlig fosterhjem, og noen har oppdragsavtale med et privat barneverntiltak. Da er det konsulenter fra disse instansene som har ansvar for oppfølgingen sammen med omsorgskommunen.

Noen av beslutningene rundt fosterbarnet fattes av fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker og av domstolene. Barnevernstjenesten (omsorgskommunen) skriver saksfremlegget med forslag til vedtak.

Barnevernstjenestens oppfølging og kontroll

Barnevernstjenesten skal følge opp barn som bor i fosterhjem og ha kontroll med barnets situasjon, samt

veilede og følge opp fosterhjemmet. De har en plikt til å besøke fosterhjemmet så ofte som nødvendig, men minimum fire ganger i året. Dette kan reduseres til to ganger i året (jf. barnevernloven § 4-22 annet ledd og forskrift om fosterhjem § 7).

Besøkene i fosterhjem kalles oppfølgingsbesøk. Flere av barnevernstjenestene har en mal for hvilke temaer de skal ta opp både med barna og fosterforeldrene, og de skriver referat som sendes fosterforeldrene i etterkant. Barnet skal snakkes med, og kontaktpersonen (saksbehandler) skal dokumentere kontakten med barnet og barnas synspunkter. I tillegg til oppfølgingsbesøkene innebærer oppfølgingen telefonkontakt med fosterbarn og fosterforeldre og møter.

Der hvor det er et vedtak om omsorgsovertakelse, er oppfølgingsansvaret for barnet og dets foreldre hjemlet i barnevernloven § 4-16. Barnevernstjenesten har plikt til å følge opp fosterbarnets foreldre.

For alle plasseringer skal det være samarbeid med foreldre, «barnevernstjenesten skal utøve sin virksomhet med respekt for og så langt som mulig i samarbeid med barnet og barnets foreldre» (jf. bvl. § 1-7). Samarbeidet gjelder blant annet utarbeidelse av og oppfølging av barnets planer, inkludert plan om samvær og kontakt mellom fosterbarnet og foreldrene, eventuelle søsken og annen familie.

Fosterforeldre skal, i tillegg til oppfølgingen fra barnevernstjenesten, få tilbud om opplæring og veiledning. Noen fosterforeldre kan få tilbud om veiledning fra egne fosterhjemsviledere i kommunen, fra Bufetat, BUP, psykologer eller andre.

Tilsyn av fosterbarnet

Alle fosterbarn skal ha en tilsynsperson som skal besøke barnet minst fire ganger i året (kan reduseres til 2 ganger i året når barnet er fylt 15 år). Dette skal være en person som er uavhengig av både barnevernstjenesten og fosterfamilien. Formålet med tilsynet er at det skal føres kontroll med at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet og at de forutsetninger som ble lagt til grunn for plasseringen blir fulgt opp. Det er fosterhjemskommunen som oppnevner en tilsynsperson til fosterbarnet (jf. barnevernloven § 4-22 og forskrift om fosterhjem §§ 8 og 9). Tilsynspersonen skal skrive en rapport til barnevernstjenesten etter hvert besøk. Bufdir har utarbeidet en mal for tilsynsrapporten hvor det blir lagt vekt på hva barnet selv sier. Ett av punktene er «Hva sier barnet om å medvirke – både i egen sak og i fosterhjemmet». <https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Fosterhjem/Tilsyn/>

Oppfølging og hjelp fra andre tjenester

I tillegg til tiltak gjennom barnevernstjenesten, har fosterbarn med utviklingshemming behov for tjenester gjennom lov om kommunale helse- og omsorgs-

tjenester, og barnet har krav på en Individuell Plan (IP). Av dette følger at det holdes ansvarsgruppemøter om barnet, med de som har noe med barnet å gjøre.

Noen barn har kontakt med spesialisthelsetjenesten. Det kan være sykehusinnleggelse, og kontakt med habiliteringstjenesten for barn og unge.

Barnehagen og skolen er også viktige samarbeidspartnere. I tillegg til lærerne vil mange av barna ha egen assistent

eller spesialpedagog, og ha kontakt med PPT.

Fosterbarnet kan ha støttekontakt, være i avlastning eller besøks hjem, ha samtaler med helsesøster, BUP, fysioterapeut og psykolog. Hvis barnet trenger ulike hjelpemidler har fosterforeldrene kontakt med NAV. Ressurser og kompetanse skal finnes i kommunen der fosterbarnet bor, men noen barn kan ha behov for kontakt med nasjonale kompetansesentre, som Frambu.

FORUTSETNINGER FOR AT FOSTERBARN MED UTVIKLINGSHEMMING **KAN MEDVIRKE**

I denne delen presenterer vi intervjumaterialet - erfaringene fra barnevernstjenestene, fosterforeldrene, og deres innspill til hvordan fosterbarn med utviklingshemming kan få en reell medvirkning som fosterbarn.

De åtte ansatte i barnevernstjenestene vi har intervjuet er alle kontaktpersoner (saksbehandlere) for ett eller flere fosterbarn med utviklingshemming eller har nylig vært det. To er teamledere, men vil i situatene bli referert til som kontaktperson. Alle er opptatt av at fosterbarna har rett til medvirkning og at de skal snakke med barna, og de understreker at de gjør ingen forskjell fordi barnet har en utviklingshemming. Hvordan det gjøres planlegges ut fra det enkeltes barn behov og fungering. Kontaktpersonene formidler et stort engasjement for barna det gjelder og deres fosterforeldre. Ved flere av barnevernstjenestene har medvirkning vært tema på fagmøter, og etter endringene i barnevernloven i 2014 er det utarbeidet nye rutiner. Det gjelder blant annet mal for oppfølgingsbesøkene, der samtale med barna kommer først. Malen inneholder temaer for hva som skal snakkes med barnet om, og hva som skal dokumenteres.

De fleste fosterforeldrene vi intervjuet har nylig hatt, eller har et fosterbarn med utviklingshemming boende hos seg.

Og noen har hatt flere fosterbarn med utviklingshemming boende hos seg. Flere har fosterbarn som kom til dem da de var i sine første leveår, og fosterbarna ser på dem som sin mamma og pappa. Noen har hatt fosterbarn som flyttet til dem i ungdomsalderen.

Alle viser en enorm kjærlighet og omsorg for fosterbarna sine. I intervjuene er de ikke bare opptatt av fosterbarnas medvirkning, men hele fosterbarnets livssituasjon og ikke minst fremtid. De er opptatt av at fosterbarna er veldig avhengig av å ha en forutsigbar hverdag, og at det krever mye tid til planlegging og tilrettelegging.

I sitt ønske om å beskytte fosterbarnet, problematiserer noen dette med medvirkning når de ser at barna blir urolig etter kontakt med barnevernstjenesten. Dette handler blant annet om det å snakke med barna om forhold barna ikke forstår. Der hvor fosterbarna har bodd hos fosterforeldrene fra tidlig leveår, er det flere fosterforeldre som opplever det vanskelig å få til samvær

som barnet har glede av, og også forklare til barnet hvorfor det skal være samvær.

Fosterbarna vi hører om gjennom intervjuene har medvirket i temaer som; kontakten med barnevernstjenesten, hvor samtaler skal være, om de skal være med eller uten fosterforeldrene, samvær og kontakt mellom fosterbarna og deres foreldre/ familie, avlastnings-tilbudet, organiserte fritidsaktiviteter, skole, flyttinger og ettervernet. Det er én barnevernstjeneste som forteller om hvordan barnet har fått informasjon om hvordan barnet har fått informasjon om barnevernsmappen sin, og muligheter for å se denne. Ingen forteller om at barnet har fått medvirke i dokumentasjonen til egen barnevernsmappe.

Vi har sett at *tid* er en viktig forutsetning for at barnet opplever reell medvirkning, og i barnevernssystemet kan det være en mangelvare. Andre forutsetninger vi ser fremmer medvirkning for fosterbarn med utviklingshemming er; kjennskap, god kommunikasjon, kontinuitet og stabilitet, samhandling og kompetanse.

KJENNSKAP TIL OG FORSTÅELSE AV BARNET

For at barn med utviklingshemming skal kunne ta imot informasjon og medvirke, må både barnevernstjenesten og tilsynspersonen lære barnet å kjenne. Det gjelder både barnets utfordringer og eventuelle diagnoser, utviklingspotensiale, barnets forståelse og uttrykksformer.

Flere av fosterforeldrene som ble intervjuet opplevde at barneverns-

tjenesten ikke har nok tid til å bli kjent med barna. Og de opplevde det som et stort problem at kontaktpersonen ikke kjente til barnet, både for å kunne ha gode samtaler med barnet og for å sikre barnet og fosterfamilien god oppfølging. Fosterforeldrene ønsker at barnevernstjenesten blir bedre kjent med hvordan barnet har det i hverdagen. Flere av barnevernstjenestene fortalte at de la vekt på å bli godt kjent med barnet. Noen viste til betydningen av at det ble gjort en grundig kartlegging (utredning) av barnets behov før barnet flyttet i fosterhjem.

«Komme inn da fire ganger i året, en time eller to. Altså, hvordan kan du klare å fange opp hvordan et barn har det da?»
(Fostermor)

«Jeg tror på en måte ikke at de med disse korte møtene sine kan klare å sette seg inn i hvordan det egentlig er.»
(Fostermor)

«I snitt så ligger kanskje disse oppfølgingsbesøkene på et par timer, sånn på det jevne. Men det innebærer jo at det er ganske korte innblikk man får da i løpet av et år.»
(Kontaktperson)

Barn med utviklingshemming kan uttrykke seg annerledes enn det man er vant til, og det tar tid å bli kjent med deres uttrykksmåte. Det kan for eksempel gå lengre tid før barnet responderer, når noen sier noe eller stiller spørsmål. Fosterforeldrenes observasjoner av barnets atferd og reaksjoner blir et spesielt viktig supplement her. Slik kan barnet fortelle

sin historie, og deres egne synspunkter kan i langt større grad komme frem.

TILLIT OG RELASJON – BARNET MÅ KJENNE KONTAKTPERSONEN OG TILSYNSPERSONEN

At fosterbarna blir godt kjent med kontaktpersonen fra barnevernstjenesten og tilsynspersonen, er en viktig forutsetning for å ville snakke og medvirke. Det kan ta lengre tid å bli kjent med barn med utviklingshemming og deres måte å kommunisere på, og lengre tid å skape en god relasjon.

«For vi er kravstore overfor barna. Vi forventer at de skal kunne fortelle til en person de ser 2 eller 4 ganger i året, at det skjer noe hjemme som ikke er greit.»
(Kontaktperson)

At barnevernet kommer og snakker med barnet bare to til fire ganger i året, og tar opp vanskelige tema med barnet blir sett på som problematisk. Relasjonen er ikke på plass og barnet stenger ute informasjonen. Dette skaper et større gap mellom barnevernet og barnet.

Både barnevernstjenestene og fosterforeldrene fremhever betydningen av aktivitetsbaserte samtaler for å bli kjent. Det sees på som positivt at kontaktpersonen og tilsynspersonen kommer og finner på noe med barnet. Dette kan være at de kjører en tur, går tur, eller at de leker sammen. Erfaringen viser at konteksten for de gode samtaler er viktig, med den rette konteksten kommer de fruktbare samtaler som betyr noe.

«Det kan være sånn aktivitetsbaserte tilnærminger, og det tror jeg kan være enda mer aktuelt overfor psykisk utviklingshemmede barn, enn andre barn.»
(Kontaktperson)

«Man prøver å tilpasse seg barnet, så hvis barnet liker å leke og holde på med puslespill eller hva det skal være, så gjør vi det. Også kan det komme verdifull informasjon og medvirkningsmuligheter gjennom det da.»
(Kontaktperson)

GOD KOMMUNIKASJON – Å SNAKKE MED BARN OM UTVIKLINGSHEMMING

Noen barn med utviklingshemming trenger at vi lærer oss deres kommunikasjonsform. At samtaler knyttes til interesser kan være nyttig som en inngangsport til å kommunisere. Barn med utviklingshemming klarer i større eller mindre grad selv å formidle hva de mener.

«Altså, fordi at barnet ikke uttrykker, så tenker man at det er greit?»
(Kontaktperson)

«Det er et stort problem i forhold til fylkesnemnda og tingretten at barnet ikke ytrer hva det vil, da har ikke barnet noe valg. Når barnet selv kan ytre at det for eksempel ikke vil ha samvær, så blir det ikke noe samvær, men dette barnet klarer ikke å ytre at det ikke vil. Vi vet jo ikke hva barnet tenker.»
(Fostermor)

Når barnet ikke har språk, blir det ekstra viktig å kunne tyde ytre signaler som mimikk og håndbruk for å forstå hva barnet skjønner og mener.

«Vi ser jo veldig godt hva det er barnet mener og ikke vil. Så mener jo vi at det er tydelig. Men jeg skjønner jo at andre folk rundt, ikke ser det. Verden rundt barnet er litt raskere. Så barnet henger ikke med. Og da er det klart at det er lett å overse de små blikkene eller munnen til barnet. Så, ja, det er det som er viktig for meg. Å få forklart barnets verden»

(Fostermor)

«Men du kan ikke snakke med barnet, men du kan se det. Du kan være tilstede der barnet er».

(Fostermor)

Tilrettelagt kommunikasjonsformer

Noe fosterforeldre ser på som nyttige er, bilder og pliktogrammer. En fostermor trekker frem IPAD, som brukes på tvers av fosterfamilien, skolen og

Kjenn MEG

Kjenn MEG er et fleksibelt hjelpemiddel som skal bidra til et bedre kommunikasjonsmiljø for mennesker med kommunikasjonsvansker. Appen er utviklet av Life Tools. Målsetningen med løsningen er å legge til rette og skape de beste forutsetningene for at brukeren skal bli forstått i alle hverdagens situasjoner, livet ut. Appen skal hjelpe venner, familie, assistenter og fagpersoner til å forstå barnet på en enklere, raskere, smartere og en mer tilgjengelig måte - i alle hverdagens faser.

www.lifetools.no

avlastningen, som et nyttig hjelpemiddel. Her kan de formidle viktige budskap i kommunikasjon med barnet.

En av informantene trekker fram appen Kjenn MEG som et godt hjelpemiddel. Her kan de føre inn barnets non-verbale kommunikasjon.

«Den er veldig, veldig bra. For da kan jeg på en måte skrive inn alt av barnet sin mimikk og håndbruk. For barnet bruker jo hendene sine til å si nei. Sånn at ikke alle skal måtte finne ut av dette selv. Alle kan ha den appen, og da kan man gå inn og se på kommunikasjonen til barnet».

(Fostermor)

Det var egentlig overraskende at så få fra barnevernstjenestene aktivt brukte barnas fotoalbum og bilder i samtale de hadde med barnet. Det var heller ingen som hadde erfaringer med å bruke livsbok med barna (Kock og Wahlstrøm, 2011). Dette kan være nyttig når en skal informere fosterbarnet om dets historie og grunnen til at de bor i fosterhjem.

«Jeg prøver på en måte å gjøre ting hyggelig, da. Jeg viser barnet bilder, for jeg har bilde. Barnet ser jo på bildet, men hva det får med seg av det, det vet jeg ikke, men jeg prøver å forberede barnet så godt som mulig».

(Fostermor)

Enkelte barn trenger særlig tydelig kommunikasjon – her er det viktig med god planlegging sammen med fosterforeldrene. Det er de som kjenner barnet og kan formidle barnets

utfordringer. Barnevernstjenesten/tilsynspersonen må snakke tydelig, kort og konsist, og bruke ord som barnet forstår. Videre er det svært viktig å dobbeltsjekke om barnet har forstått budskapet, og dette kan ta tid.

«Hun uttrykker veldig tydelig med hendene, og hun uttrykker veldig tydelig hva hun ikke vil. Jeg tenker det er viktig å vise og formidle disse tegnene».

(Fostermor)

«Avlastningen er en vesentlig del av barnets liv, og da har vi også regelmessige samtaler der. Men det er fortsatt fostermor som er barnets nærmeste og som heller må hjelpe til sånn at avlastningen får forståelse av fungering og behov. Da har vi brukt de til å snakke med barnet eller omvendt da»

(Kontaktperson)

Utfordringer i kommunikasjonen

Både fosterforeldre og kontaktpersoner problematiserer muligheten for å snakke med barnet over telefonen, eller å nyttiggjøre seg av andre tekniske hjelpemidler.

«Nå var det ikke så lett for henne å snakke i telefonen, hun var ikke så glad i det»

(Kontaktperson)

Barnevernstjenesten opplever at det kan være særlig vanskelig å få til samtaler med fosterbarn med utviklingshemming, og enkelte barn ønsker ikke at barnevernstjenesten skal komme i det hele tatt.

«Men vi forholder oss på samme måte, at vi skal tilstrebe at vil barnet snakke alene, så skal barnet få snakke alene med oss»

(Kontaktperson)

Både fosterforeldrene og barnevernstjenestene forteller at det, for mange av fosterbarna, er utfordrende når kontaktpersoner snakker om vanskelige tema. Dette kan for eksempel være hvorfor barnet er i fosterhjem. Barnet forstår kanskje ikke hva dette betyr. Det kan også være at barnet ikke har noe forhold til det å være fosterbarn, spesielt dersom det har bodd i fosterfamilien fra barnet var liten, og opplever at det er fosterforeldrene som er mamma og pappa.

«Saksbehandler kjenner han jo ikke, hvorfor skal de sette seg ned på gulvet og snakke om sånne alvorlige ting»

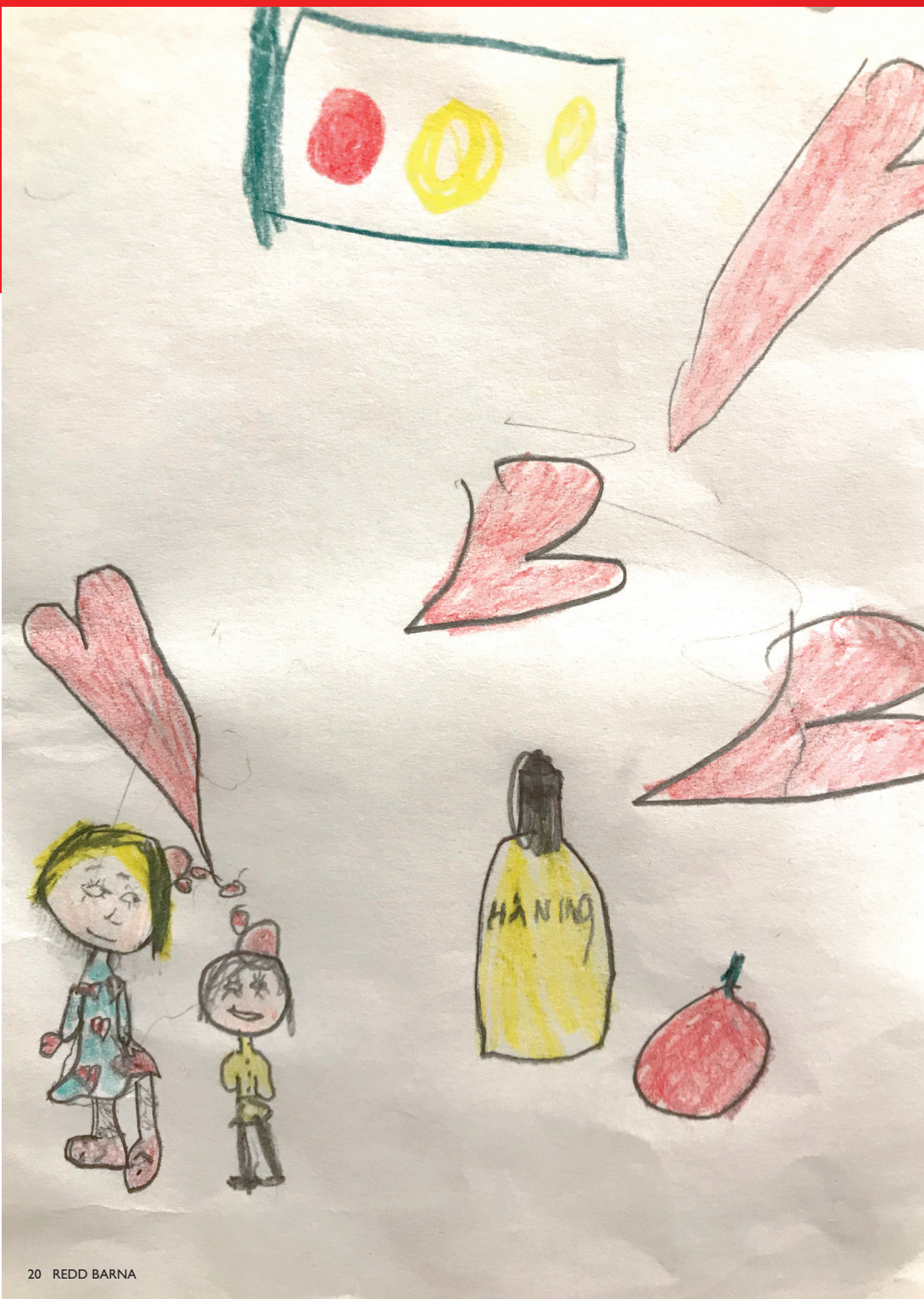
(Fostermor)

Å snakke om følelser kan også være utfordrende, og særlig når verken fosterforeldrene eller barnevernstjenesten kjenner godt til hva barnet har opplevd før det flyttet inn i fosterfamilien. Barnet kan ha vært utsatt for overgrep, vold og andre traumatiske hendelser som barnet ikke selv klarer å sette ord på.

Å kunne tilrettelegge for medvirkning når man blir avvist er krevende. Fosterforeldrene peker på at det er vanskelig å få til de dype samtaleene om viktige tema. Da trenger man hjelp av enten fosterforeldrene, eller andre profesjoner som kan være med i denne prosessen.

Om kommunikasjonen med tilsynspersonen

Vi spurte både barnevernstjenestene og fosterforeldrene om fosterbarna hadde fått tilsynspersoner som hadde spesielle

forutsetninger og kunnskap knyttet til det å snakke med barn med utviklingshemming. Et fåtall hadde det. Noen fosterbarn hadde hatt samme tilsynsperson over flere år, som de kjente og var trygge på. De gjorde hyggelige aktiviteter sammen og fosterbarna gledet seg til disse treffene. Noen fosterforeldre fortalte at barnet visste at tilsynspersonen kom for å se om de hadde det bra og at de skrev en rapport, men fosterforeldrene var usikre på om barna hadde en dypere forståelse av det.

«Jenta vil ikke snakke med tilsynspersonen alene. Og det er vanskelig å få hun med på en sånn samtale der tilsynsperson stiller spørsmål i forhold til trivsel og det hun er opptatt av. Men hun kan på en måte si på eget initiativ da hva hun er opptatt av til tilsynspersonen. Men ikke på hvert besøk.»
(Kontaktperson)

«Tilsynspersonen er en person som barnet liker å få besøk av, men det blir litt i forhold til dagsformen, hva barnet bringer inn av egne synspunkter.»
(Kontaktperson)

KONTINUITET OG STABILITET I KONTAKTEN MED FOSTERBARNET OG FOSTERFORELDRE

Mange fosterforeldre har gode erfaringer med barnevernstjenesten. Men det kan være vanskelig å få god kontinuitet på oppfølgingen. For barn med utviklingshemming er det særlig viktig å ha stabile kontaktpersoner og tilsynspersoner for å skape en relasjon. Noen har erfart stor utskifting av både kontaktperson og tilsynsperson. Dette kan gjøre det vanskelig å bli kjent med

barna og få til reell medvirkning. Stabilitet i kontaktpersonene er viktig for å få tillit.

«Fordi de slutter, ikke sant. Det kommer nye, som ikke har den samme forståelsen eller meningen. Da blir det på en måte trøbbel.»
(Fostermor)

«Kontakten med saksbehandler er viktig. For meg så har det vært veldig, veldig fint. Vi har vært heldig, hatt samme saksbehandler hele veien, den kontinuiteten. Jeg vet, jeg kan ringe. Jeg må ikke forklare hver gang.»
(Fostermor)

«Det er veldig viktig at fosterhjemmene holder. Ikke bare holder, men at de har det bra.»
(Kontaktperson)

GOD SAMHANDLING MED FOSTERFORELDRENE

Fosterforeldrene viser seg å være avgjørende når det gjelder å forstå barna. De er viktige i å formidle barna sine ønsker og behov, og er i mange sammenhenger barnets talerør.

«For det er vi som er stemmen deres. For de klarer ikke å uttrykke det selv. Det er det som er så viktig, fosterforeldrene er barnet sin stemme»
(Fostermor)

«I forhold til psykisk utviklingshemmede må man da også muligens i enda større grad tilpasse det i noen sammenhenger. Kanskje må man bruke fosterforeldrene som har nær kjennskap til barnet mer aktivt til å fortolke, og hjelp til å skape relasjon og forståelse.»
(Kontaktperson)

«Fostermor er et helt nødvendig bindeledd mellom meg og barnet. Men også en støtte for barnet. Hvis jeg hadde sittet med barnet alene så tror jeg ikke det hadde sagt noe til meg. Men når fostermor er der, så kan så kan fostermor likevel få lirka barnet rundt, så det sier litt om sitt liv og sin situasjon».

(Kontaktperson)

GOD SAMHANDLING MED ALLE DE ANDRE – ANSVARSGRUPPEMØTER

Å få til god kommunikasjon, kontinuitet, stabilitet og gode relasjoner handler også om at det er god samhandling mellom alle som er i kontakt med fosterbarna og fosterfamilien deres. For fosterbarn med utviklingshemming handler det i veldig stor grad om samhandling mellom mange personer; fosterfamilien, familien, barnevernet, og helse- sosialomsorgen. Og til sammen utgjør det mange personer som fosterbarnet og fosterforeldrene skal forholde seg til.

«...Vi tilstreber samarbeid med foreldre, og tenker at det er viktig. Med henblikk på at barna skal få forståelse for sin situasjon, da» (Kontaktperson)

«Det er jo medvirkning. Desto bedre samhandling mellom de voksne, desto mer samhandling og involvering av barnet.»

(Kontaktperson)

«En må huske på at barna alltid vil være lite selvstendig. De må ha hjelp til alt fra hygiene, sosialt fellesskap og kontakt med hjelpeapparatet.»

(Fostermor)

«Det må være større nettverk rundt, - tilgjengelige fagpersoner»

(Fostermor)

Som utgangspunkt for samhandlingen er det viktig å ha kjennskap til det barnet det skal samhandles om, det gjelder både barnets utfordringer i hverdagen, dets kommunikasjonsform og eventuelle diagnoser. Fosterforeldre etterlyser større forståelse for barnet både fra barnevernet og hjelpeinstansene rundt. Det handler om forventninger til barnets fungering og utviklingspotensialer. Og det handler om fagfolk som har den kompetansen som trengs, og også oversikt over tiltak og behandling som barnet trenger. Og, som i alt tverrfaglig samarbeid, må roller avklares, og en må vite hvem som har ansvar for hva – og ha tillit til at det gjøres.

«Vi må ha felles mål – dra i samme retning» (Fostermor)

«For vi er også avhengig av å samarbeide med... ikke bare fosterhjemmet, men alle de andre aktørene i kommunen også»

(Kontaktperson)

«Men det som er mest bekymringsfullt er at de med størst behov, at det er der det på en måte skjærer seg med det tverrfaglige samarbeidet»

(Kontaktperson)

Barnevernstjenesten skal samhandle med alle – og det kan være særlig utfordrende når det er snakk om to kommuner. Noen steder er barnevernstjenesten koordinator – andre steder er det fosterhjemskommunen.

«Veldig viktig med godt samarbeid med fosterhjemskommunen og at ansvarsgruppemøtene fungerer. At de ulike samarbeidsinstanser samarbeider godt og trekker i samme retning og har samme mål for barnet. Dette kan være veldig utfordrende.»

(Kontaktperson)

Noen av barnevernstjenestene planlegger oppfølgingsbesøkene i forkant sammen med fosterforeldrene. Noen prøver å tilpasse besøkene til hvilken form barnet er i, andre ønsker det, men sier det ikke lar seg gjøre da det er lang reisevei og oppfølgingsbesøkene skjer samtidig med at de deltar på ansvarsgruppemøter.

«Alle barnets retter er ivarett. Jeg tenker «fy søren», som de står på. Og det handler om medvirkning syns jeg, for det er et lite barn som ikke kan snakke til barnevernstjenesten eller andre, gi uttrykk for sine behov selv. Men fosterforeldrene er skikkelig pådrivere for at det skal skje. Og det har skjedd. Så den, jeg vet ikke hvilke instanser som ikke er på banen, men det barnet der får, mener jeg da, veldig, veldig god omsorg. Og det stadfestes og av andre også da.»

(Kontaktperson)

Noen barnevernstjenester forteller at i tillegg til samtalen med barnet, får de også barnas opplevelser og meninger ved å treffe barna i besøkshjem, i barnehagen og i skolen.

«Og barnevernstjenesten har vært flinke til å følge opp. Veldig flinke til å bidra der jeg har trengt hjelp, og dra i noen tråder i forhold til systemet rundt henne, og sånne

ting. Så jeg må si jeg er veldig imponert over dem, altså. Og de har vært her masse, og følger henne opp, veldig, veldig bra. Så det er ingenting å klage på, rett og slett»

(Fostermor)

«Og vi ser det helt sentrale fokuset i oppfølgingen av disse barna, og det vi dokumenterer, er barns medvirkning da. Så det er det første vi begynner å skrive på. Før hadde vi fokus på det fosterforeldre syntes om situasjonen i fosterhjemmet. Nå er det barnets stemme som står som første avsnitt... Vi skal alltid tilstrebe oss å snakke med barna først. Og vi skal dokumentere hvorfor vi ikke gjør det, og så videre.»

(Kontaktperson)

Ansvarsgruppemøter

Det er etablert ansvarsgrupper rundt fosterbarna, hvor fosterforeldrene, barnevernstjenesten barnehage/skole og andre hjelpeinstanser deltar. Noen steder er det barnevernstjenesten som er koordinator, andre steder er koordinatoren fra fosterhjemskommunen.

«For summa summarum så er vel også det en ivaretagelse av hennes rettigheter, at det er en ansvarsgruppe? At det er mange som ser, og følger med?»

(Kontaktperson)

«Det er godt samarbeid med fosterhjemskommunen og spesielt godt med skolen. Det er faste ansvarsgruppemøter – alle vet hvem som gjør hva – og vi drar i samme retning. Barnet går på vanlig skole, har hatt utplassering i år, har assistent og IP. Det er barnevernstjenesten som er koordinator.»

(Kontaktperson)

«Og at man da har, ja, har den tverrfagligheten. Det er det. Og det med habiliteringstjenesten tror jeg er veldig nyttig, altså. Det er det. Ja, sikkert andre og. Men de har spisskompetanse på dette, med den funksjonshemminga.»

(Kontaktperson)

Noen av fosterbarna deltar i ansvarsgruppen, og da fra rundt 12 -15 års alderen. Noen har ikke vurdert om barnet skal delta, andre har vurdert at barnet ikke vil ha noe nytte av å være med, andre igjen har vurdert at det er behov for et møte for de voksne. Og noen har spurt barnet som så har sagt nei til å delta. Hvis barnet ikke er med, får noen barn informasjon om møtet og hva de har snakket om, enten av fosterforeldrene eller barnevernstjenesten.

«Nei, barnet er ikke med på ansvarsgruppemøte. Jeg har ikke drøfta det sånn eksplisitt verken med ansvarsgruppemøta eller koordinator eller fostermor. Men, min umiddelbare vurdering er at jeg vet ikke hvor nyttig det vil være for barnet»

(Kontaktperson)

«Når jeg sier at jeg skal på møte på ungdomsskolen i dag, spør jeg; er det noe du syns jeg skal ta opp. Er det noe du syns jeg skal snakke om, om skolen? Nei. Han vet det. Han vet ikke akkurat ordet ansvarsgruppe, men når jeg sier at jeg skal på møte på skolen, så vet han hvem som skal være med på det møtet og slikt»

(Fostermor)

Når barnet deltar i ansvarsgruppen, har noen praksis med at de deler opp

møtet, og at barnet er med bare deler av møtet. Noen har også erfaring med at barnet blir lei og velger å gå ut fra møtet etter en stund.

«Og så var han med hele tida. Og jeg passet på så godt jeg kunne at han ble involvert og at han skjønnte hva som ble sagt. Men det var ting som gikk han hus forbi. Spesielt når det var diskusjoner og slik så. Kanskje litt overaskende hvor lite ja, både PPT i denne saken og fosterforeldrene, snakket til han. Så det anstrengte jeg meg veldig for å gjøre, ja, kall det et forbilde da. Og at han var hovedpersonen. Og at han var involvert.»

(Kontaktperson)

Når barnet deltar i ansvarsgruppen er både barnevernstjenesten og fosterforeldrene opptatt av å forberede barnet til møte. Kontaktperson sender egen innkalling til barnet, og ber fosterforeldrene å gå gjennom den med barnet. Likeledes med referatene fra møtene. En kontaktperson hadde gitt fosterbarnet en egen perm for møtepapirene. Når det nærmer seg tiden da ungdommen skal flytte ut fra fosterfamilien sin blir det nye deltakere i ansvarsgruppen, som NAV, ansatte i kommune som skal følge opp i boligen, og eventuelt arbeidstreningstiltak.

KUNNSKAP OG KOMPETANSE – BEHOV FOR OPPLÆRING

Ett gjennomgående innspill fra både ansatte i barnevernstjenesten og fra fosterforeldre er at det er en stor fordel dersom tilsynspersonen og barnevernstjenesten har kunnskap og erfaring med barn med psykisk utviklingshemming, særlig når det gjelder kommunikasjon.

«Noe som absolutt burde vært i barnevernstjenesten, er noen som har en spesialkompetanse på barn med funksjonshemming».

(Fostermor)

«Barnevernet kan ikke noe om barn med funksjonsnedsettelse. Helsevesenet kan ikke noe om fosterbarn og fosterhjemsomsorgen.»

(Fostermor)

Noen av de ansatte i barnevernstjenesten vi har snakket med formidler at de har

opparbeidet seg kunnskap ut fra erfaring og kontakten med fosterbarnet og fosterforeldrene. De forteller også at de innhenter kunnskap fra vernepleiere i kommune, BUP eller habiliteringstjenesten.

«Kunnskap er vel egentlig det viktigste. Det å ikke forstå et barn og vite hva en skal gjøre. Det er krevende og vanskelig og vondt og alt».

(Kontaktperson)

«Vi må i det hele ha fokus på barn som har funksjonsnedsettelse. Jeg var jo heldig som hadde en kollega som var vernepleier. Men hadde jeg ikke hatt det, så hadde jeg jo måtte ta kontakt med Bufetat og deres faste konsultasjonsteam med spedbarn, småbarn og ungdom.

Men det er ikke noe spesifikt for barn med funksjonsnedsettelse, og ikke er det det på BUP heller. Jeg tror det er litt lite kunnskap

om det. Og, mer forskning kunne det helt sikkert ha vært. Jeg tenker og direkte i drøftings- og veiledningsfora med folk med den type kompetanse.»

(Kontaktperson)

Fosterforeldrene har rett til opplæring og veiledning

Noen barnevernstjenester tilbyr fosterforeldre et kurs i året. Men det er en felles erfaring at det er lite kurs og samlinger som spesielt handler om fosterbarn med utviklingshemming, og hvordan de skal forstå og håndtere barna. Fosterforeldrene får i liten grad opplæring i hvordan de skal forstå og håndtere barna. De bruker tid på å innhente informasjon og lese seg opp på diagnosen. Flere av fosterforeldrene har enten utdanning som vernepleiere eller spesialpedagog eller erfaring med barn med psykisk utviklingshemming før de ble fosterforeldre.

I tillegg til veiledning fra kontaktperson i barnevernstjenesten, tilbys noen fosterforeldre ekstern veiledning. Det kan være fra psykologer, BUP, Habiliteringstjenesten, eller spesialpedagoger. At veilederen har kompetanse og kjennskap til fosterbarnets funksjonsnivå er viktige forutsetninger for at veiledningen oppleves nyttig.

«Men for å gi veiledning så må du på en måte klare å sette deg inn i hvordan barnet er. Og da må du kjenne barnet for å gi veiledning. Og hvem er det som kjenner barnet? Det er på en måte ingen som er inne som kjenner barnet, og da er det vanskelig å gi veiledning og.»

(Fostermor)

Fosterforeldrene forteller også om praktiske utfordringer knyttet til det å

komme seg på kurs og veiledning i en travel hverdag, og helst at begge fosterforeldrene kan ha veiledning sammen. Noen fosterforeldre har veileder som kommer hjem til dem. En fostermor fikk tilbud om å delta i den samme veiledningen som barnehagen fikk av en spesialpedagog.

*«Nå har jeg en veileder som kommer hjem til meg, først var det hver uke, så annen hver og nå sånn hver tredje uke. Her kan jeg luften forskjellige ting, sånn som samvær med besteforeldre. Veilederen min har den kompetanse jeg trenger, han er barneverns-
pedagog og har jobbet med barn av rusmisbrukere»*

(Fostermor)

ANBEFALINGER FOR VIDERE ARBEID

I arbeidet med dette hefte ser vi at det er behov for mer kunnskap om fosterbarn med utviklingshemming og det gjelder alle fosterbarn med funksjonsnedsettelse – og vi vil gi følgende anbefalinger til fagfeltet og myndigheter:

Nasjonalt ressursteam for fosterbarn med funksjonsnedsettelse

I tillegg til god hjelp fra barnevernet, har fosterbarn med funksjonsnedsettelse behov for hjelp fra både helse- og sosialomsorgen og spesialisthelsetjenesten. Det er vanskelig å få oversikt både for fosterforeldre og ansatte i barnevernet. Vi vil anbefale at det opprettes et eget nasjonalt ressursteam i Bufdir som kan samle kunnskap og gi råd og veiledning til både fosterforeldre, tilsynspersoner, avlastere/besøkshjem og ansatte i barnevernet.

Opplæring til fosterforeldre som har fosterbarn med nedsatt funksjonsevne

Vi vil anbefale fosterhjemstjenestene i Bufetat og i Barne- og familieetaten i Oslo om å samarbeide om å arrangere nasjonale kurs som retter seg direkte til denne gruppen fosterforeldre.

Temaer kan være; kommunikasjon med barn med utviklingshemming, om informasjon til barnet om deres historie (arbeid med livsbok), eller andre temaer

som ikke dekkes opp av fosterhjemstjenestene sine ordinære kurs og samlinger for fosterforeldre. Noen av kursene kan også være relevante for fosterbarnas tilsynspersoner og besøkshjem/avlastere.

Felles kurs kan bidra til at fosterforeldrene får et nettverk med hverandre, som mange savner i dag.

Mer forskning

I 2011 kom rapporten *Ansvarsfordeling til barns beste? Barn og unge med funksjonsnedsettelse i barnevernet* (Gundersen, Farstad og Solberg, 2011). De konkluderer med at det er behov for videre forskning om barn med særlige behov i barnevernet, blant annet gjennom barn og unges egne erfaringer. Videre er det behov for å finne ut hvor mange barn som får hjelpe- og omsorgstiltak fra barnevernet, om det er sammenheng mellom funksjonsnedsettelse og foreldrenes sosiale og økonomiske bakgrunn, samt om samarbeidsrelasjoner mellom barnevern og andre etater.

Vi tenker at det også må forskes på fosterbarn med utviklingshemming sin hverdag, hvordan oppleve barna samhandlingen med alle de offentlige instanser og om deres sosiale nettverk.

Tilsynet av barnevernet

Både når det gjelder de som utfører internkontrollen i den kommunale barnevernstjenesten, Fylkesmannen og Statens Helsetilsyn anbefaler vi at de er spesielt opptatt av formuleringen i barnevernloven § 1-6 «Alle barn som er i stand til å danne sine egne synspunkter».

Er det barn som blir utelukket fra medvirkning fordi barnevernstjenesten vurderer at de ikke kan danne sine egne synspunkter, hva ligger det til grunn for vurderingen, hvordan dokumenteres dette i barnets journal – og hvilke rutiner foreligger for at vurderingen jevnlig blir tatt opp igjen.

Utredning av rammevilkårene for fosterhjem - Fosterhjemsutvalget – NOU desember 2108

Regjeringen nedsatte våren 2017 et utvalg som har som sitt overordnede mål «å få utredet rammevilkårene for ordinære fosterhjem. Hensikten er at barna og fosterfamiliene får større forutsigbarhet, mer trygghet og bedre tilpassede tiltak.» Et av de forhold utvalget utreder er:

«Utvalget skal vurdere og anbefale hvordan andre tjenester i kommunen kan bidra til å få en helhetlig oppfølging av barnet og fosterfamilien. I vurderingen skal det blant annet drøftes hvordan kommunen kan legge bedre til rette for fosterfamilier som tar imot barn med funksjonsnedsettelse og søsken.»

Denne NOUen vil komme med mer kunnskap og forhåpentligvis gode anbefalinger.

Vi anbefaler at det i arbeidet med å følge opp denne NOUen, ikke glemmer fosterbarna med utviklingshemming og deres fosterforeldre.

LITTERATUR

Backe-Hansen, E. (2013). Hvem er fosterbarna? I Backe-Hansen, Havik, Grønningsæter. *Fosterhjem for barns behov*. Rapport nr.16/13, NOVA - HIOA (nå OsloMet)

Barne- og likestillingsdepartementet (2014). *Forskrift om medvirkning og tillitsperson*, til barnevernloven § 4-1. www.lovdatab.no

Barne- og likestillingsdepartementet (2003). *Forskrift om fosterhjem*, til barnevernloven § 4-22. www.lovdatab.no

Buudir (2016). *Foreldre som har barn med nedsatt funksjonsevne*. https://www.buudir.no/Familie/veiledning_til_foreldre/Foreldre_som_har_barn_med_nedsatt_funksjonsevne/

Buudir (2018). *Samhandlingsforløp for barn som flytter i fosterhjem* http://www.buudir.no/Barnevern/Fagstotte/Fosterhjem/flytting_samhandlingsforlop/

FNs barnekonvensjon (1989) https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne, CRPD (2006) https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/sla/funk/konvensjon_web.pdf

Grunnloven § 104 (2014). www.lovdatab.no

Gundersen mfl. (2011). *Ansvarsfordeling til barns beste? Barn og unge med funksjonsnedsettelse i barnevernet*. Rapport nr.17/11, NOVA- HIOA (nå OsloMet) <http://www.hioa.no/Om-HIOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2011/Ansvarsfordeling-til-barns-beste>

Koch, K. og Wahlstrøm, S.T. (2011). *Mitt Liv. Biografisk arbeid med barn – om å lage en livsbok*. Norsk Fosterhjemsforening. www.fosterhjemsforening.no

Lov om barnevernstjenester, www.lovdatab.no

NOU 2016:17: *På lik linje. Åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemning*

NOU 2016:16: *Ny barnevernslov. Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*

Redd Barna (2017). *Vi har også en stemme!* - om rettighetene til barn og ungdommer med utviklingshemning. <https://www.reddbarna.no/nyheter/vi-har-ogsaa-en-stemme>

Sundt, H. (2016). *Fosterhjemshåndboka*, 7. utgave, Oslo: Kommuneforlaget

Redd Barna

Dette hefte finnes også på
www.reddbarna.no